

ВІСНИК

**ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

№ 4 (215) ЛЮТИЙ

2011

2011 лютий № 4 (215)

ВІСНИК

**ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Частина I

Заснований у лютому 1997 року (27)
Свідоцтво про реєстрацію:
серія КВ № 14441-3412ПР,
видане Міністерством юстиції України 14.08.2008 р.

Збірник наукових праць внесено до переліку
наукових фахових видань України
(педагогічні науки)
Постанова президії ВАК України від 14.10.09 №1-05/4

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(протокол № 7 від 25 лютого 2011 року)

Виходить двічі на місяць

Засновник і видавець –
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – доктор педагогічних наук, професор Курило В. С.

Заступники головного редактора –

доктор педагогічних наук, професор Савченко С. В.

Випускаючі редактори –

доктор історичних наук, професор Бур'ян М. С.,

доктор медичних наук, професор Виноградов А. О.,

доктор філологічних наук, професор Галич О. А.,

доктор педагогічних наук, професор Горошкіна О. М.,

доктор сільськогосподарських наук, професор Конопля М. І.,

доктор філологічних наук, професор Синельникова Л. М.,

доктор педагогічних наук, професор Харченко С. Я.

Редакційна колегія серії “Педагогічні науки”:

доктор педагогічних наук, професор Ваховський Л. Ц.,

доктор педагогічних наук, професор Гавриш Н. В.,

доктор педагогічних наук, професор Докучаєва В. В.,

доктор педагогічних наук, професор Максименко Г. М.,

доктор педагогічних наук, професор Ротерс Т. Т.,

доктор педагогічних наук, професор Хриков Є. М.,

доктор педагогічних наук, професор Чернуха Н. М.,

доктор педагогічних наук, професор Чиж О. Н.

**Редакційні вимоги
до технічного оформлення статей**

Редколегія “Вісника” приймає статті обсягом 4 – 5 сторінок через 1 інтервал, повністю підготовлених до друку. Статті подаються надрукованими на папері в одному примірнику з додатком диска. Набір тексту здійснюється у форматі Microsoft Word (*.doc, *.rtf) шрифтом № 12 (Times New Roman) на папері формату А-4; усі поля (верхнє, нижнє, правє й лівє) — 3,8 см ; верхній колонтитул — 1,25 см , нижній — 3,2 см .

У верхньому колонтитулі зазначається: Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № ** (***) , 2011.

Статті у «Віснику» повинні бути розміщені за рубриками.

Інформація про УДК розташовується у верхньому лівому кутку без відступів (шрифт нежирний). Ініціали і прізвище автора вказуються в лівому верхньому кутку (через рядок від УДК) з відступом 1,5 см (відступ першого рядка), шрифт жирний. Назва статті друкується через рядок великими літерами (шрифт жирний).

Зміст статті викладається за планом: постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми та на які спирається автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується ця стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з певним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Усі перелічені елементи повинні бути стилістично представлені в тексті, але графічно виділяти їх не треба.

Посилання на цитовані джерела подаються в квадратних дужках після цитати. Перша цифра — номер джерела в списку літератури, який додається до статті, друга — номер сторінки, наприклад: [1, с. 21] або [1, с. 21; 2, с. 13–14]. Бібліографія і при необхідності примітки подаються в кінці статті після слова „Література” або після слів „Література і примітки” (без двокрапки) у порядку цитування й оформляються відповідно до загальноприйнятих бібліографічних вимог. Бібліографічні джерела подаються підряд, без відокремлення абзацем; ім'я автора праці (або перше слово її назви) виділяється жирним шрифтом.

Статтю закінчують 3 анотації обсягом 3 – 4 рядків українською, російською та англійською мовами із зазначенням прізвища, ім'я та по-батькові автора, назви статті та ключовими словами (3 – 5 термінів).

Стаття повинна супроводжуватися рецензією провідного фахівця (доктора, професора).

На окремому аркуші подається довідка про автора: (прізвище, ім'я, по батькові; місце роботи, посада, звання, учений ступінь; адреса навчального закладу, кафедри; домашня адреса; номери телефонів (службовий, домашній, мобільний).

ЗМІСТ

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

1. **Докучаєва В. В.** Соціально-педагогічне проектування як різновид соціальної творчості..... 5
2. **Золотова Г. Д.** Адиктивна поведінка дітей у світлі основних концепцій персонології психоаналітичного напрямку..... 13
3. **Коношенко Н. А.** Девіантна поведінка молодших школярів як філософська та психолого-педагогічна проблема..... 18
4. **Кудашкіна О. З.** Аналіз основних складових процесу кіберсоціалізації..... 27
5. **Плотников С. А.** Ідея цивілізаційного виховання..... 35
6. **Харченко Л. П.** Спілкування у соціально-педагогічній діяльності як етична цінність..... 44

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

7. **Ігнатенко К. В.** Соціально-психологічні особливості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування..... 54
8. **Калько Р. М.** Вплив соціального середовища на формування соціокультурного досвіду молодшого школяра.. 62
9. **Караман О. Л.** Функції соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми засудженими в пенітенціарних закладах..... 72
10. **Литвинова Н. А.** Соціально-психологічний портрет підлітків групи ризику..... 80
11. **Мартовицька Н. В.** Фостерна опіка у Великій Британії: аналіз видів та визначення класифікації..... 92
12. **Новікова О. Ю.** Проблеми людини похилого віку: соціально-педагогічний аспект..... 97
13. **Павлюк Н. В.** Роль соціального педагога в роботі з дітьми з розумовими вадами..... 102
14. **Пахомова О. М.** Характеристика розвитку соціальності дітей підліткового віку в дитячих громадських об'єднаннях.. 108

НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

15. **Архипова С. П., Корнілова А. О.** Освіта людей похилого віку як фактор адаптації в сучасному суспільстві..... 115
16. **Проскурняк О. І.** Соціально-педагогічна діяльність в умовах інклюзивного навчання..... 121

17. **Філіппов Ю. М.** Формування у молоді позитивного ставлення до праці та її трудової діяльності..... 126
18. **Цибулько Л. Г.** Вивчення готовності соціально дезадаптованих учнів до життєвого самовизначення..... 136

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З РІЗНИМИ КАТЕГОРІЯМИ КЛІЄНТІВ

19. **Белецька І. В.** Методи організації вільного часу дітей з відхиленнями в психічному розвитку..... 141
20. **Волобуєва Н. А.** Патронатное воспитание – приоритетная форма жизнеустройства детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей в современной России..... 149
21. **Краснова Н. П.** Консультування випускників шкіл-інтернатів у роботі соціального педагога..... 154
22. **Пігіда В. М.** Соціально-педагогічна підтримка дітей трудових мігрантів..... 166
23. **Скоромна О. П.** Технології соціально-педагогічної роботи з юними матерями у США..... 172
24. **Суханова А. Є.** Соціально-педагогічна реабілітація як спосіб подолання підліткової безпритульності..... 182
25. **Юрків Я. І.** Програма соціальної реабілітації дітей з розумовою відсталістю..... 188

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

26. **Бартош О. П.** До проблеми підготовки соціальних працівників до роботи з неповнолітніми правопорушниками у Великій Британії..... 194
27. **Луганцева О. Г.** Тренінгова технологія навчання у професійній підготовці соціальних педагогів до роботи із сім'єю..... 199
28. **Максимовська Н. О.** Фахова підготовка майбутніх соціальних педагогів до здійснення анімаційно-дозвілєвої діяльності (на прикладі Харківської державної академії культури)..... 212
29. **Перейма В. В.** Розв'язання міжособистісних конфліктів у професійній діяльності соціального педагога..... 218
- Відомості про автора**..... 224

учреждению форме призрения и реабилитации детей, лишенных родительского попечения – патронатное воспитание.

Ключевые слова: семья, интернатная система, патронат, дети-сироты, адаптация.

Volobueva N. A. Patronage education – priority form of life of children-orphans and children, remaining without care of parents in modern Russia

The question of becoming of forms of life of children, remaining out of family from a soviet period to the present tense is analysed in the article. Description is given alternative child's house establishment the form of charity and rehabilitation of children, deprived paternal care is patronage education.

Keywords: family, child's house, children-orphans, adaptation.

УДК 37.013.42

Краснова Н. П.

**КОНСУЛЬТУВАННЯ ВИПУСКНИКІВ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ
У РОБОТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА**

Однією з важливіших проблем в Україні сьогодні є проблема знедолених дітей. Виховання дітей-сиріт в умовах державних закладів, на жаль, не забезпечує їхнього повноцінного особистісного розвитку та утруднює процес їх соціальної інтеграції. Чим раніше дитина відривається від батьківської сім'ї, тим більш у довшій ізоляції він знаходиться у закладі, тим сильніше виражаються деформації психічного розвитку. З кожним роком збільшується кількість дітей-сиріт з низьким рівнем інтелектуального розвитку, недостатністю у емоційно-вольовій та мотиваційній сферах, стійкими формами егоцентричного споживчого відношення до життя, склавшилося девіантною поведінкою, яке співвідноситься з відхиленням як у психічному, так і в особистому розвитку.

В сирітському закладі у дитини формується деякі принципово інші механізми, які відрізняються від сімейних, що дозволяють їй пристосуватися до життя в особливих умовах. Однак, необхідність пристосовуватися призводить до зниження активного відношення до життя. У вихованців сирітських закладів не формуються особисті цінності, принципи та орієнтири, а наслідком деривації потреби дитини у батьківській любові стає відсутність у неї почуття впевненості у собі, яке виникнувши на ранніх стадіях вікового розвитку, в подальшому стійко характеризує особистість вихованця сирітського закладу [5].

Дослідження І. Дубровіної, Г. Красницької, А. Прихожан, Н. Толстих показали, що позбавлення дітей материнської турботи з

подальшою психічною деривацією у сирітських закладах може негативно вплинути на соціальне, психічне, фізичне здоров'я дітей-сиріт. Як вважають дослідники, це впливає на всю структуру особи дитини: на емоційну та інтелектуальну сферу, поведінку. Замкнуте коло державного закладу, заданість життя зовні, малий особистий досвід та понятійної сфери в умовах сирітського закладу, не завжди вдається компенсувати шляхом розвитку інтересів та розширення уявлень про світ [10].

У результаті у дітей не розвивається потреба у пізнанні, відсутній інтерес та не розвивається соціальний інтелект. За відсутністю інтересів не розвивається особиста активність дитини та її самоорганізація. Вихованець входить у життя з дефіцитом вольового розвитку з неформальною потребою у професійній самоорганізації. В нього формується пасивне відношення до життя, гіпертрофована залежність від обставин, нездатність протистояти та впливати на події, здійснювати активний усвідомлений вибір. Багато хто з них лякаються самотійного життя і виходячи з інтернатного закладу проживають групами та зорієнтовані на утриманство, у них розвивається інфантилізм. Відсутність реальних прав та обов'язків не формують здібності жити у просторі соціально-правових норм, здібності оцінювати свої вчинки у категоріях прав та соціальної відповідальності [7].

Ця ситуація призводить до того, що дитина не усвідомлює об'єктивної необхідності опори у житті на свої сили. Результатом є відсутність почуття особистої відповідальності за своє життя, невірне уявлення про себе, незнання особистих індивідуальних особливостей, нерозуміння свого соціального статусу. Як наслідок цих проблем формується нерозвинута індивідуальна свідомість.

Все вище сказане обумовило вибір теми нашої статті, метою якої є – розкрити один з напрямів соціально-педагогічної діяльності соціального педагога в інтернатному закладі, а саме – соціально-педагогічне консультування, як форму надання допомоги випускникам сирітського закладу у вирішенні проблем, які пов'язані з порушенням процесу соціалізації.

Проблеми розвитку дітей у дитячих будинках та школах-інтернатах займалися Т. Войтенко, М. Міронова; соціальне сирітство як генезис та його профілактику розглядала І. Демент'єва; соціалізацію та навчання соціальних сиріт, адаптацію випускників інтернатних закладів для дітей, які залишилися без батьківського піклування визначали О. Лебедев, О. Майоров, Є. Чепурних, В. Золотухіна, Г. Сім'я та ін. Однак, проблема надання конкретної допомоги випускникам сирітських закладів у діяльності соціального педагога не є досить вивченою.

Робота соціального педагога з випускниками шкіл-інтернатів або дитячих будинків ведеться за такими напрямами, які відповідають функціям його професійного статусу. Одним з них є соціально-педагогічне консультування. *Метою якого:* надання допомоги

випускникам у вирішенні проблем, які пов'язані з порушенням у процесі соціалізації.

Зміст діяльності:

- надання допомоги у складних ситуаціях;
- разом з випускником складання індивідуальних планів розвитку, у тому числі й розвитку необхідних навичок;
- робота над реконструкцією або створенням соціального оточення, яке підтримує, „соціальні мережі” (складання індивідуального плану реконструкції „соціальної мережі”);
- складання плану корекції відхилень випускника у соціальній поведінці;
- надання допомоги у професійному визначенні, працевлаштуванні.

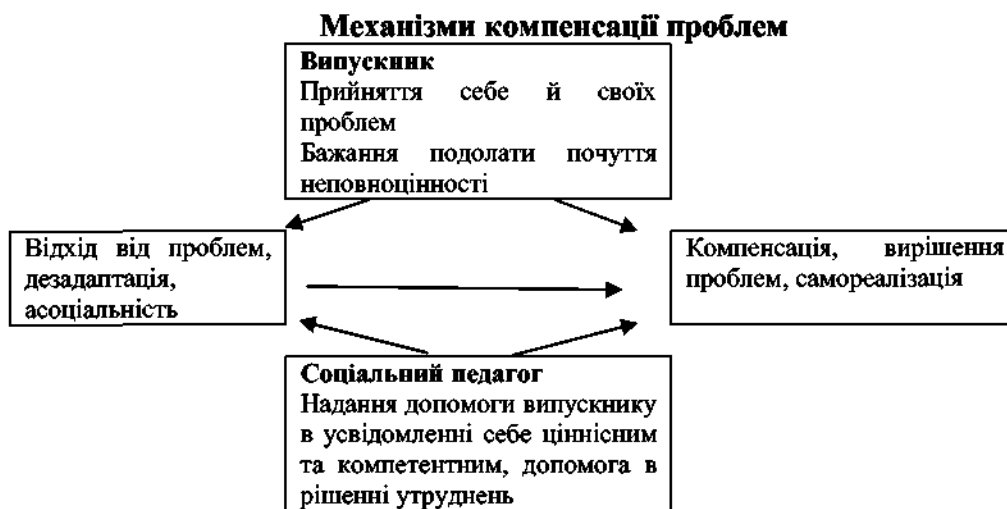
Соціально-педагогічне консультування випускників сирітських закладів засновано на гуманістичному підході, і передбачає, перш за все, *суб'єктне* відношення до людини.

Як суб'єкт свого життя випускник має мотиви та стимули до розвитку, його активність спрямована на адаптацію та виживання, він здатний сам нести відповідальність за своє життя. Тому необхідною умовою проведення консультації є бажання отримати допомогу у розрішенні питань (складностей), а також готовність прийняти на себе відповідальність за зміни своєї життєвої ситуації.

За звичай межі відповідальності вар'їруються від високої активності й самостійності, коли людина сама намагається шукати вихід із складних ситуацій, до інфантильності та залежності від інших. Оскільки інфантильність є поширеною рисою, то необхідно мотивувати випускника до роботи, здійснювати спеціальні дії для спонукання його особистої активності та відповідальності [5].

Головною та основною позицією соціального педагога є позиція прийняття, безоцінювальна позиція, яка надає можливість зрозуміти випускника, що його сприймають й підтримують, що він має право на помилки, що він може отримати тут підтримку, на яку очікує.

Специфіка консультативної роботи з випускниками інтернатних закладів обумовлюється їх віком, потребами й ситуацією у якій вони опинилися. По-різному будується робота з вихованцями, які ще проживають в інтернаті, і з випускниками, які вже зіткнулися з особливостями самостійного проживання. Зміст консультаційної роботи визначається змістом питань, у вирішенні котрих людина хоче отримати допомогу від соціального педагога. Консультаційна робота, як одна з форм допомоги, не може замінити різноманітні шляхи до адаптації – самостійної дії, допомога з боку оточення („соціальні мережі”) – друзів, вихователів, педагогів та ін.

Консультативна робота соціального педагога з випускниками носить характер сумісної діяльності, спрямованої на досягнення мети, яка сформульована у ході аналізу утрудненої ситуації. У процесі такої діяльності випускник приймає рівноправну участь, бо він – головний зацікавлений, а шляхи вирішення проблем відображають його інтереси, прагнення та можливості.

Дії соціального педагога спрямовані на активізацію самостійних дій випускника. Позиція соціального педагога виявляється у підтримці, збудженні ресурсів, актуалізації засобів та способів досягнення поставленої мети. Таким чином, соціальний педагог впливає на позицію людини, а не вирішує проблему замість неї.

Вихованців (випускників) сирітських закладів частіше за все хвилюють такі проблеми:

- питання взаємовідношень (пошук друга, партнера, супутника життя);
- подолання страхів, бар'єрів у взаємодії з різними людьми;
- формування навичок спілкування, подолання конфліктів, поліпшення взаємовідносин з друзями, педагогами, іншими людьми;
- хвилювання, які пов'язані з відсутністю розуміння й підтримки; вибір професії, планування життєвого або професійного шляху;
- навчання та професійна діяльність, пошук варіантів та шляхів реалізації соціальної та професійної зайнятості;
- питання про те, як користуватися міськими інфраструктурами;
- питання самообслуговування, навички гігієни;
- питання, які пов'язані з відсутністю вмій розпорядження особистими доходами;
- питання дозвілля;
- питання, які пов'язані з відсутністю вмій самостійно звернутися по допомогу;

- визначення планів на майбутнє;
- відсутність знань про свої права та обов'язки;
- невміння робити вибір, який би забезпечував здоров'я та особисту безпеку;
- питання про ведення господарства [6].

Характер проведення консультативної роботи відображає такі основні аспекти:

1) сумісна робота веде до змін відношення випускника до особистих утруднень, можливостей; до формування адекватної самооцінки, появи нових хвилювань, планів, відкриттю нових можливостей, надбанню нових знань та вмінь;

2) діяльність випускника з вирішення життєвих ускладнень базується на зміні особистої позиції, плануванні змін та шляху до цих змін;

3) діяльність соціального педагога спрямована на вияв проблеми надання допомоги у вирішенні значних для випускника життєвих задач.

Мотивація до змін, розвитку, яка народжується у сумісній діяльності, активізує можливості випускника, спрямовує його на рішення складних життєвих ситуацій, сприяє розвитку адаптативних механізмів, які дуже необхідні у самостійному житті. Умовами, які призводять до ефективних змін є:

- атмосфера прийняття випускника таким який він є, з його особистісними особливостями, невпевненістю, відсутністю життєвого досвіду;
- позитивне уявлення про себе й свої можливості;
- наявність мети у соціального педагога та випускника, яка спрямована на вирішення проблеми;
- активність позиції випускника;
- гармонізація стану, концентрація устремлень;
- позитивний настрій соціального педагога та випускника, впевненість в успішному вирішенні проблеми, віра в свої можливості [9].

Особливості соціально-педагогічного консультування вихованців та випускників закладів інтернатного типу

Призначення	Сприяння подоланню проблемних ситуацій, розвитку соціальної поведінки, соціальної компетенції та через це – розвиток адаптаційних механізмів, які сприяють успішності адаптації у самостійному житті.
Предмет	Внутрішній психологічний світ випускника: відношення до себе та життя, емоційно-рольове регулювання.
Умови ефективності	Бажання випускника отримати допомогу у вирішенні проблем, які обумовлені особистими утрудненнями або іншими причинами. Готовність випускника прийняти відповідальність заради змін своєї життєвої ситуації.
Основні принципи	Гуманність, суб'єктивність, позитивність, системність, реалістичність, варіативність.
Характер діяльності	Сумісна діяльність соціального педагога та випускника, яка спрямована на досягнення мети.

Мета	Рішення актуальних особистих, життєвих, соціальних проблем, проблем поведінки.
Професійні задачі	Визначення шляху для досягнення мети. Задачі конкретної консультативної роботи, які ситуативно обумовлені метою, можливостями та особливостями випускника.

Задачі соціально-педагогічного консультування

<i>Основні етапи</i>	<i>Випускник</i>	<i>Соціальний педагог</i>
Підготовка	Усвідомлення утруднень, пошук рішення (самостійно або за допомогою інших), рішення звернутися по допомогу до соціального педагога, вибір часу. Звернення по допомогу.	Настрій на роботу (визначення сенсової позиції, позитивного настрою) вибір часу, підготовка місця. Готовність надати необхідну допомогу.
Мотиваційна бесіда, встановлення контакту	Виникнення довіри. Зрозуміння можливостей соціального педагога та характеру майбутньої роботи.	Мотивація на роботу, встановлення довіри, досягнення домовленої позиції. Розподіл ролей Підтримка діалогу довіри.
Дослідження ситуації	Опис та аналіз зовнішніх та внутрішніх факторів проблеми, сумісне структурування її, визначення об'єкту роботи, усвідомлення особистісних ресурсів для вирішення проблеми.	Сприяння випускнику в описі та аналізі проблемної ситуації (стимулювання вільних висловлювань, відповідей на запитання та ін.). Визначення та аналіз об'єкту роботи, професійний аналіз факторів, які обумовили проблему. Визначення позитивної основи для вирішення проблеми.
Постановка та вибір мети	Формулювання бажаного результату, його уточнення й обґрунтування.	Сприяння випускнику у формулюванні бажаного результату через питання, дослідження можливих наслідків, оцінка реалістичності, конкретності, привабливості мети.
Пошук рішення	Засвоєння нових позицій, відношень, способів, оцінка їх з реалістичної точки зору.	Допомога в організації пошуку рішення, вплив на позицію випускника з метою її активізації.
Підсумки	Порівняння отриманого результату з плановим, вияв різниці у вирішенні проблеми, планування подальших дій. Позитивне програмування на реалізацію планів.	Висновки, визначення того, що вдалося досягти випускнику. Допомога у створенні позитивного настрою на реалізацію подальших планів. Вихід з контакту.

Перший етап. Підготовка. Підготовка робочого місця, домовленість про зустріч та вибір часу є важливою частиною роботи.

Треба точно обговорити скільки часу займе консультація, це дозволить випускнику звикнути до думки, що він не просто проводить вільний час з приємною людиною, а й працює над собою. Приміщення, де відбувається консультація повинно бути достатньо ізольованим.

Другий етап. Мотиваційна бесіда, встановлення контакту. Для цього необхідно використовувати *відкриті та закриті питання*. *Перші* носять більш загальний характер, де у відповідях є широка інформація. Їх перевага у тому, що вони:

- надають можливість вибору;
- спонукають до відповіді;
- орієнтуються на роздуми, аналіз своїх вчинків;
- потребують слухати та спостерігати;
- створюють можливість встановлювати відношення довіри.

Недоліками їх є:

- провокують довгі відповіді;
- засмучують випускника;
- можуть викликати сумбурну відповідь;
- провокують необхідність задавати уточнення.

Другі – потребують ствердження або негативну відповідь.

Для практичної роботи також необхідно використовувати паузу, мовчання, підтримку, відображення, питання-синоніми, прохання розширити висловлювання, переформулювання, резюме, зміну теми, пояснюючі питання, активне слухання.

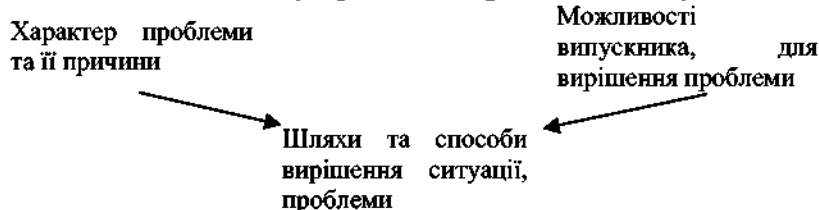
Не можна використовувати: накази, попередження, моралізаторство, повчання, готові рішення, нотації, „лекції”, критику, обвинувачення, насмішки, випитування, відхід від розмови.

Від встановлення контакту та підтримки довірливого діалогу буде залежати ефективність всієї консультації.

Соціально-педагогічне консультування – це творчий процес, у ході якого можуть використовуватися будь-які засоби роботи. Первинним тут повинен бути спрямований вплив, а не спосіб. Соціальний педагог несе відповідальність не за використання технік, а за рішення професійних задач.

Третій етап. Дослідження ситуації. Прояснення ситуації важливо як для випускника так і для соціального педагога. Розуміння того, що викликає утруднення випускника є основним, і впливає на успішність вибору ефективних напрямків та способів роботи.

Основні блоки аналізу проблеми протягом консультації

Для того, щоб обрати що є проблемою випускника (зовнішні або внутрішні явища) необхідно провести не тільки дослідження проблеми, але й оцінити індивідуальні характеристики консультуємого. Засоби аналізу, які пропонує соціальний педагог повинні бути зрозумілими та доступними для випускника. А для цього необхідно враховувати такі аспекти: а) основні поняття, уявлення, інформованість випускника; б) інтереси, цінності, сенси, перспективи які він має; в) вміння та навички якими він володіє; г) темперамент, емоції, почуття, стійкі форми поведінки, які для нього притаманні.

Вміння та соціальні навички, зазвичай недостатньо сформовані у випускника, дуже часто лежать в основі тих проблем з якими він стикається після виходу з інтернатного закладу.

Четвертий етап. Постановка та вибір мети. На фоні адекватного розуміння ситуації випускником, активізації його ресурсів, емоційного залучення у процес пошуку рішення, можна приступати до проектування бажаного результату, який й буде складати зміст мети консультації.

У ході консультації соціальний педагог повинен підкреслити, що плануємий результат повинен відповідати таким вимогам: *привабливість* (мета повинна бути привабливою, тобто відображала потреби випускника); *реалістичність* (результат повинен бути досяжним); *позитивність*; *конкретність* (у чому конкретно буде виявлятися бажаний результат); *вимірюваність* (конкретні ознаки за якими можна зрозуміти про досягнення цілі, тобто критерії); *перевірка* (фіксація того, що вже зроблено).

Починаючи працювати над метою, соціальний педагог повинен звернути увагу на *ступінь складності* (від легкого до важкого), *змістовність* (на досягнення якого психологічного результату вона спрямована), *актуальність* (наскільки мета пов'язана з реальними проблемами випускника), *час* (довгий час треба розподілити на етапи), *реалістичність* (достатність ресурсів для реалізації мети).

Для цього можна використовувати спеціальні методики.

Методика „Картки бажань” допомагає випускникам усвідомити та сформулювати свої актуальні цілі (пошук роботи, житла, знайомство з друзями, вибір навчального закладу). Робота з цією методикою передбачає сумісний аналіз соціального педагога з випускником його бажань на довгий час та короткий строк.

Методика „Риска життя”. Деяким випускникам важко сформулювати свої плани. У них немає конкретних уявлень про майбутнє, вони не хочуть змінювати своє життя або не бачать можливостей для змін, не знають як подолати ситуацію. Щоб якимось допомогти їм намалювати в уяві картину майбутнього, можна обговорити ризику їхнього життя.

Методика „Цільові картки”. За допомогою карток, на яких пишуться цілі, можливо побачити картину необхідності змін у житті

випускника, більш структуровано підійти до специфічних та важливих на цей момент цілям. Наочність збільшує мотивацію до змін. Ця методика дає можливість вихованцю поділитися з соціальним педагогом тим, що його хвилює. Робота з цією методикою допомагає поставити близькі цілі, які можна виконати. Якщо випускник усвідомлює ціль, конкретизує її – всі сили об'єднуються, досягається цілісність, внутрішня злагода дії для її досягнення [9].

П'ятий етап. Пошук рішень. В роботі над пошуком рішень важливо пам'ятати, що одні проблеми вирішуються швидко, а інші – ні. Якщо на момент пошуку рішення актуальної життєвої проблеми випускник має позитивну мету, активний, вірить в особисті можливості, то рішення може прийти не очікувано, з'являється нові варіанти, які можна буде обговорювати.

У допомозі в організації пошуку рішень соціальний педагог може використовувати різні способи впливу. Тактовність, емпатія, гнучкість соціального педагога, вміння відмовитися від неспрацьовуючих способів або їх модифікація – залог успішного впливу.

В залежності від характеру проблем, які виникають при рішенні актуальних життєвих задач, соціальний педагог може використовувати наступні техніки.

Інформування. Розширення уявлень випускника про життя, підвищення його соціальної концепції в галузі обговорюваних питань за рахунок прикладів з життя або літературних джерел.

Навчання пошуку інформації. Соціальний педагог навчає випускника як він може у суспільстві знайти важливу для нього інформацію та як її використовувати. Соціальний педагог регулярно спонукає до дії. Важливо записувати все, що говорить випускник, для того щоб до цього можна було повернутися.

Пошук роботи та працевлаштування

Можливості пошуку роботи	Вивчення вакансій по газеті.
	Знайомство з вакансіями у Бюро з працевлаштування.
	Дзвонити у фірми та організації з питанням, чи потрібні їм робітники.
	Питати у знайомих, чи відомо їм щось.
Кроки працевлаштування	Пошук вакансій (через газети, Бюро з працевлаштування, дзвінки знайомим)
	Дзвінок за більш докладною інформацією (можливо про зустріч) знайденої вакансії.
	Участь у співбесіді.
	Написання заяви про прийняття на роботу.

Формування необхідних навичок та вмінь. Формування навичок – це покрокові зміни поведінки з отриманням зворотнього зв'язку про те, що вдалося, а що – ні.

Встановлення логічних взаємозв'язків. Соціальний педагог разом з випускником встановлює послідовність подій, визначає роль суб'єктивних факторів, цей спосіб допомагає розширити та уточнювати розуміння проблеми.

Проведення логічного обґрунтування. Це дозволяє визначити можливі способи життєвої задачі, яка є актуальною, за рахунок логічного аналізу, який дозволяє прогнозувати наслідки й ефективність різних шляхів рішення.

Саморозкриття. Соціальний педагог опосередковано спонукає випускника „стати самим собою”, вказуючи на толерантне відношення до різних висловлювань та почуттів.

Конкретне побажання. Рекомендація при вирішенні проблеми (конкретний спосіб дії). Випускник оцінює способи, але вибирає сам.

Переконання. Цей спосіб доцільно використовувати якщо випускник знаходиться в позитивному емоційному стані. Його застосування передбачає добрий розвиток образного та абстрактного мислення, стійкої уваги. Соціальний педагог використовуючи зрозумілі аргументи, дозволяє випускнику ствердитися у розуміння визначених подій, способів, думок.

Емоційне зараження. Передача соціальним педагогом особистісного емоційного стану.

Позитивний настрій. Дозволяє закріпити віру випускнику у свої можливості з вирішення проблем, сконцентрувати усвідомлення для досягнення цілі.

Рольова гра. Цей спосіб передбачає моделювання різних реальних та ідеальних ситуацій для відробки нових способів поведінки у складних ситуаціях.

Аналіз ситуацій. Цей спосіб разом з інформуванням допомагає підвищити соціальну компетентність, розвинути навички використання інформації при аналізі ситуацій.

Трансформації особистої історії. Це цілеспрямоване занурення випускника в історію свого життя для того, щоб у думках завершити події минулого життя, які суб'єктивно не були усвідомлені. Занурення сприяє зняття емоційної напруги.

Цілепокладання. Умови, в яких виховувалися діти, де за них все планували та вирішували дорослі, де відсутній зв'язок минулого й існуючого, де перспектива майбутнього досить невизначена приводить до того, що випускники не можуть ставити життєві цілі. У ході консультації має сенс зайнятися пошуком життєвих цілей та сенсу.

Наповнення сенсом життєвих подій. Для цього треба дати зрозуміти випускнику, що життя може бути заповнено кроками до сталеної цілі.

Соціальні проби. Здійснення випускником конкретних дій, як у спеціально запланованих життєвих ситуаціях, так і в ігрових дозволяють

йому краще зрозуміти особисті можливості, пройти своєрідне соціальне загартовування, засвоїти нові форми та способи поведінки.

Шостий етап. Підсумки. Головна мета консультації – допомогти випускнику вирішити проблему, а це спонукає змінам зовнішньої ситуації та характеру дій, спрямованих на рішення проблеми. Для того, щоб зрозуміти зміни, які відбулися у ході роботи, соціальному педагогу потрібен творчий підхід, вміння ставити себе на місце іншого, аналізувати ситуацію з його точки зору, а випускнику – наявність навичок самоспостереження та рефлексії. Випускник, який не має їх не здібний самостійно обмірковувати зміни, тому що сприймає проблеми як щось зовнішнє. Підсумок консультаційної роботи випускник підводить самостійно. Внутрішні зміни, які сприяють рішенню проблеми – це дуже цінний результат консультації. Однак, важливо щоб за ними з'явилися реальні кроки.

Суттєвими проблемами при підведенні підсумків можуть бути: погано розвинута мова, слабка рефлексія, інфантильність.

Час, протягом якого можуть проходити зміни буває різним, тому соціальному педагогу бажано не втрачати контакт з випускником, мати можливість при зустрічі аналізувати зміни, які проходять з ним. Результатами консультації можуть стати:

- зміни в емоційній сфері (емоційно-енергійний аспект);
- з'явлення нових поведінкових навичок (операційний аспект);
- поширення кола інтересів, усвідомлення нового сенсу та життєвих перспектив (мотиваційно-сенсовий аспект);
- підвищення загальної інформованості (інформаційно-когнітивний аспект).

При визначенні змін випускника можна використовувати вербальні та невербальні методи. Вербальні: експрес-опитувальники, незакінчене речення. Невербальні: само оціночні шкали, символічні завдання.

По завершенню роботи соціальний педагог показує випускнику, що в нього є принципова можливість звернутися за уточненням, допомогою, підтримкою.

Етап підведення підсумків є важливим завершуючим моментом роботи. Для соціального педагога – це можливість оцінити характер та спрямованість змін випускника на шляху до своєї мети та отримати зворотній зв'язок з ефективності способів впливу, які він використовує. Для випускника – суб'єктивне почуття досягнутого результату, який є джерелом надії та впевненості у тому, що він зможе подолати свої проблеми.

Література

1. Иванов А. В. Социальная педагогика : учебное пособие / А. В. Иванов и др. ; под общ. ред. проф. А. В. Иванова. – М. : Дашков и К, 2010. – 424 с. **2. Зверева І. Д.** Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю в Україні: теорія і практика : монографія / І. Д. Зверева. –

К. : Логос, 1998. – 416 с. 3. **Лебедев О. Е.** Социализация и образование социальных сирот / О. Е. Лебедев, А. Н. Майоров. – М. : Академия, 2002. – 182 с. 4. **Оржеховська В. М.** Профілактика правопорушень серед неповнолітніх / В. М. Оржеховська. – К. : Логос, 1996. – 216 с. 5. **Психология развивающейся личности** / под ред. А. В. Петровского. – М. : Педагогика, 1987. – 218 с. 6. **Радина Н. К.** Некоторые особенности формирования Я-концепции у детей в условиях депривации детско-родительских отношений / Н. К. Радина. – Нижний Новгород, 1993. – 161 с. 7. **Семья Г. В.** Проблемы и технологии адаптации и социализации выпускников – детей-сирот, оставшихся без попечения родителей, и лиц их числа : метод. материалы. – М. : Владос, 2008. – 106 с. 8. **Технологии социальной работы по профилактике безнадзорности в учреждениях социального обслуживания семьи и детей** : науч.-метод. пособие / под ред. Л. С. Алексеевой. – М. : Академия, 2001. – 198 с. 9. **Шаг за шагом: индивидуальное консультирование выпускников детских домов и школ-интернатов** / Н. Владимировна, Х. Спаньярд. – М. : Генезис, 2007. – 176 с. 10. **Шипицына Л. М.** Психология детей-сирот : учеб. пособие / Л. М. Шипицына. – СПб. : Питер, 2005. – 215 с.

Краснова Н. П. Консультування випускників шкіл-інтернатів у роботі соціального педагога.

У даній статті розкривається один з напрямів соціально-педагогічної діяльності соціального педагога в інтернатному закладі: соціально-педагогічне консультування як форма надання допомоги випускникам сирітського закладу у вирішенні проблем, які пов'язані з порушенням процесу соціалізації; характеризуються її етапи та спеціальні методи та методики.

Ключові слова: визначення мети, завдань та змісту соціально-педагогічного консультування, особливості соціально-педагогічного консультування випускників закладів інтернатного типу, методи та методики соціально-педагогічного консультування.

Краснова Н. П. Консультирование выпускников школ-интернатов в работе социального педагога.

В данной статье раскрывается одно из направлений социально-педагогической деятельности социального педагога в интернатном учреждении: социально-педагогическое консультирование как форма оказания помощи выпускникам сиротского учреждения в решении проблем, связанных с нарушением процесса социализации; характеризуются ее этапы и специальные методы и методики.

Ключевые слова: определение цели, задач и содержания социально-педагогического консультирования; особенности социально-педагогического консультирования выпускников интернатных учреждений; методы, методики социально-педагогического консультирования.

Krasnova N. P. Advising of graduating students of schools-boarding-schools in-process social teacher.

In this article opens up one of directions of socialpedagogical activity of social teacher in boarding-school establishment: socialpedagogical advising as form of grant of help to the graduating students of orphan establishment in the decision of problems that is related to violation of process of socialization; her stages and special methods and methodologies are characterized.

Keywords: determination of aim, tasks and maintenance of the socialpedagogical advising, feature of the socialpedagogical advising of graduating students of establishments of boarding-school of type, methods and methodologies of the socialpedagogical advising.

УДК [364-787.7]-053.2-054.7

Пігіда В. М.

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА
ДІТЕЙ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ**

Активізація участі українських громадян у міжнародних міграційних процесах та масовий від'їзд працездатного населення на заробітки за кордон в останні десятиліття призвели до виникнення в нашій країні нової категорії дітей, які потребують допомоги й підтримки, – дітей трудових мігрантів. Цю категорію можна сміливо віднести до „групи ризику”, адже дослідниками доведено, що такі діти, залишаючись без нагляду батьків, часто опиняються у складних життєвих обставинах, стикаються із проблемами у навчанні, психічному розвитку, соціальній адаптації, взаєминах з дорослими і однолітками, соціалізації в цілому.

Слово „ризик” означає можливість, велику вірогідність чого-небудь, як правило, негативного, небажаного, що може статися або не статися. Тому, коли говорять про дітей „групи ризику”, мається на увазі, що ці діти знаходяться під впливом небажаних чинників. Так, Т. Шульга, Л. Оліференко, І. Дементьєва серед чинників соціального ризику, які мають найбільше значення в плані виховання й розвитку дітей та підлітків, виділяють наступні: 1) соціально-економічні; 2) медико-соціальні; 3) соціально-демографічні; 4) соціально-психологічні [1].

В сучасних соціальних умовах навряд чи можна знайти дітей, які взагалі б не піддавалися впливу зазначених чинників ризику в тій або іншій мірі. Однак зрозуміло, що найбільшому ризику піддаються діти з неблагополучних сімей або діти, які з тих чи інших причин виховуються без батьків, позбавлені батьківської уваги й турботи. Саме в такій ситуації опиняються діти заробітчан, коли їхні батьки виїжджають працювати за кордон.